

PREZENTAREA ISTORICĂ A IRESPONSABILITĂȚII ÎN SISTEMUL *COMMON LAW*

Sergiu CRIJANOVSKI, Irina CRIJANOVSKI

*Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova
Universitatea de Stat din Moldova*

Scopul acestui articol constă în identificarea și examinarea detaliată a evoluției istorice a iresponsabilității în sistemul *common law*. Pentru atingerea scopului nominalizat a fost efectuată analiza normelor legislative, precum și a standardelor și a testelor aplicabile pe parcursul istoriei la depistarea și evaluarea stării de incapacitate psihică la făptuitor. În rezultatul investigației sunt formulate unele concluzii apte de a fi luate în considerare și în doctrina contemporană cu privire la instituția iresponsabilității.

Cuvinte-cheie: *responsabilitate, iresponsabilitate, responsabilitate redusă, incapacitate psihică, boală psihică, cauză justificativă psihiatrică, defect al voinței, defect al rațiunii.*

HISTORICAL REVIEW OF IRRESPONSIBILITY IN THE *COMMON LAW* SYSTEM

The purpose of the present article consists in the identifying as well as in the detailed explanation of the historical evolution of irresponsibility in the common law system. In order to obtain the named purpose there was effectuated the rigorous analysis of the legislative norms, as well as of the standards and tests applied during the history at the identification and evaluation of the mental incapacity of the defendant. As a result, there were formulated some conclusions which are seemed viable for the further implementation in our penal doctrine concerning the institution of irresponsibility.

Keywords: *responsibility, irresponsibility, diminished responsibility, mental incapacity, mental disease, psychiatric defence, defect of will, defect of reason.*

Cauzele justificative psihiatrice au evoluat de-a lungul secolelor. Dintotdeauna, oamenii credeau că este imoral ca o persoană bolnavă psihic să fie supusă pedepsei penale pentru fapta infracțională pe care a comis-o, fiindcă dacă persoana nu conștientizează ceea ce săvârșește, ea nu poate fi urmărită penal.

Încă în *scripturile ebraice* (sec.VI î.e.n.) s-a întreprins încercarea de a distinge infracțiuni imputabile și infracțiuni neimputabile (comise fără vinovăție): „*Este o faptă nebună să-l lovești pe un surdomut, pe un imbecil sau un minor: acela care îl rănește este recunoscut vinovat, însă dacă una din aceste persoane va răni pe altcineva – nu va fi pedepsit*” [1]. Copiii și persoanele bolnave psihice nu erau obligate să compenseze daunele aduse victimelor în urma faptelor lor prejudiciabile [4, p.1228].

În *Grecia Antică*, filosoful Plato, argumentând deosebirea dintre „*răul voluntar*” și „*răul involuntar*”, susținea că toate faptele incorecte sunt comise fără voință. Totodată, el recunoștea că unele fapte pot fi calculate și chibzuite din timp și considera că anume acestea urmează a fi pedepsite drastic în comparație cu cele care se săvârșesc sub imperiul emoțiilor. Plato atribuia ființelor umane un element al liberei alegeri, care îi face pe oameni responsabili pentru binele și răul din viața lor [4, p.1229].

Pentru Aristotel deosebirea dintre actele voluntare și involuntare devine mai pronunțată. El considera că caracterul persoanei este o virtute morală care îi permite acesteia să acționeze bine în concordanță cu natura sa. Aristotel susținea că acțiunea este una voluntară numai în cazul în care aceasta nu este săvârșită sub constrângere sau nu se datorează necunoașterii. În accepțiunea filosofului citat, omul posedă capacitatea de a alege și această alegere este definitivată ca „*o dorință deliberată a lucrurilor care stau în puterea noastră*” [4, p.1229].

Pentru Aristotel, conștientizarea circumstanțelor ale faptei, și nu capacitatea de a prevedea urmările acesteia, constituie testul real al responsabilității. Persoana este responsabilă moral dacă ea, conștientizând circumstanțele și în lipsa unei constrângeri externe, a ales în mod deliberat să comită un act specific. Copiii, considera el, pot acționa voluntar, însă din cauza că ei încă nu au capacitatea de a-și premedita propriile fapte, ei sunt ca animale sau ca persoane bolnave psihic și nu pot fi considerați moral responsabili pentru cele comise [4, p.1229].

În monumentele istorice din *Roma Antică*, cum ar fi Legea celor XII table, se făceau doar referințe succinte la incapacitatea legală a copiilor și a persoanelor bolnave psihic.

Este de precizat că nebunia a constituit, din toate timpurile, o cauză de excludere a vinovăției făptuitorului (*furiosus si hominem occiderit lege Cornelia non tenetur, cum eum fati infelicitas excusset* – Digeste, XLVIII, Titlul VIII). Nebunia este cauza inexistenței infracțiunii numai dacă excede sferei așa-zisei „nebulii morale” [2, p.576]. Încă din Antichitate nebunii nu erau sancționați penal, aceștia fiind trași la răspundere civilă. Dreptul roman nu pedepsea nebunul. De asemenea, iresponsabilitatea era cauză de excludere a ilicitului penal în dreptul canonic și în dreptul barbar.

Totodată, *Lex Aquilia* (sec. III î.e.n.) prevedea referințe specifice pentru persoanele care au cauzat prejudicii proprietății nu în lipsa neglijenței sau intenției rele, ci în urma unui accident. *Lex Cornelia* de pe timpurile lui Sulla prevedea următoarele: „*Dacă un copil sau un om nebun a săvârșit o omucidere, atunci copilul se iartă pentru inocența intenției sale, iar nebunul pentru nenorocirea în care se află*” [4, p.1230].

Așadar, persoanele cu dizabilități psihice erau absolvite de pedeapsă penală încă de pe timpurile Imperiului Roman, fiind recunoscute *non-compos mentis* (lat. – fără minte, nebun). Conceptul roman „*non-compos mentis*” s-a infiltrat și în conceptul modern din *common law* „*mens rea*” (lat. – atitudinea psihică de vinovăție, prototipul laturii subiective în accepțiunea noastră – *n.a.*).

Totodată, obligațiile delictuale ale copiilor erau determinate în conformitate cu capacitatea lor. Copiii sub vârsta de șapte ani (*infantis*) erau considerați *doli incapax*, ceea ce semnifică că ei erau incapabili să acționeze cu rea-intenție; copiii cu vârsta cuprinsă între șapte și paisprezece ani puteau fi pedepsiți numai dacă intenția lor a fost demonstrată clar și precis. În acest sens, Gaius nota: „*copilul poate fi acuzat în comiterea unui furt dacă se va demonstra cu certitudine că el înțelegea că face un act rău (intellegat delinquere)*”.

După Codificarea lui Justinian, juriștii au observat că pedeapsa trebuie să fie una mai blândă, deoarece copiii și nebunii se bucurau de un statut legal privilegiat și, în cazul în care ei vor comite un act de omucidere, vor fi tratați mai blând decât cei care au acționat cu voința liberă. Atât copiii, cât și nebunii erau considerați ca având discreție deficitară și capacități intelectuale vicioase. Un copil, în accepțiunea lui Justinian, nu prea tare se deosebea de un nebun, iar raporturi contractuale în care participaseră un copil puteau fi făcute doar în favoarea acestuia. Spre deosebire de copii, persoanele bolnave psihic erau recunoscute completamente incapabile să participe în relații contractuale; mai mult, acestea erau iertate pentru faptele lor prejudiciabile.

La începutul secolului al XII-lea în legea penală pre-engleză institutul răspunderii penale optează cu termenul „*madness*” (engl. – nebunie) aplicat indivizilor care la momentul comiterii infracțiunii au fost „nebuni”. Pentru această categorie de persoane legea penală acorda grațierea (engl. – *an act of pardon*).

Puțin mai târziu, în secolul XIII, legea engleză permitea achitarea doar a acelor persoane care manifestau tulburări cognitive. În anul 1265 s-a susținut că persoana iresponsabilă este cea care nu știe ce face, este slabă în minte și rațiune și nu prea tare se deosebește de un animal. Într-adevăr, secolul XIII a semnalat un moment crucial pentru sistemul englez *common law*, deoarece a resimțit o influență considerabilă a legii canonice bisericești. Anume legea canonică a introdus în sistemul *common law* două elemente principale pe care trebuie să le conțină orice faptă infracțională:

- ✓ *Actus Reus* – actul interzis, actul trebuie să fie unul voluntar și conștient;
- ✓ *Mens Rea* – atitudinea psihică vinovată, iar intenția trebuie să aibă un scop determinat și persoana trebuie să acționeze în cunoștință de cauză.

Dacă vom încerca să traducem aceste expresii latine mot-à-mot, se va primi că termenul *Actus Reus* semnifică „*actul rău*”, iar *Mens Rea* – „*mintea rea*”.

În *Evul Mediu*, unii bolnavi psihic erau apreciați ca fiind „posedați de diavol”, calificare ce atrăgea sancțiuni mai severe decât în cazul oamenilor sănătoși, din punct de vedere psihic. Concepția privind nesancționarea persoanelor iresponsabile din cauza lipsei discernământului a fost generalizată mai târziu, în perioada Renașterii, sub influența ideilor umaniste [2, p.579].

În acest sens, *epoca medievală* în sistemul englez *common law* a semnalat o etapă substanțială în evoluția cauzei justificative de iresponsabilitate, care trecuseră trei faze importante în evoluția dreptului penal substanțial:

- 1) test al binelui și al răului (engl. – *the “good and evil” test*);
- 2) test al bestiei sălbatice (engl. – *the “wild beast” test*);
- 3) test al corectului și incorectului (engl. – *the “right and wrong” test*).

1) *Test al binelui și al răului* (engl. – *the “good and evil” test*) a apărut pentru prima dată în Anglia aproximativ în anul 1313, găsindu-și originea în conceptele biblice și religioase. Testul binelui și al răului își ia originea în sfintele scripturi, când sintagma „bine și rău” desemna „înțelepciune perfectă”, sintagmă referitoare la capacitatea morală a persoanei [4, p.1228].

Persoanele bolnave psihic erau considerate copii neputincioși și blajini, deoarece acestea nu puteau alege și distinge între bine și rău. Sub imperiul acestei reguli medievale făptuitorul putea fi recunoscut vinovat doar în cazul în care acesta cunoștea diferența dintre bine și rău la momentul comiterii infracțiunii. Mai târziu, în anul 1500, persoanele iresponsabile erau condamnate, însă, la demersul curții cu jurați, li se acorda grațiere din partea regelui.

În această ordine de idei, este de menționat că în secolul XVII pentru prima dată s-a pus problema capacității procesuale a persoanelor, deoarece s-a observat că în unele cazuri inculpații nu puteau să-și verbalizeze gândurile și, prin urmare, nu puteau să participe în mod adecvat în procesul penal desfășurat împotriva lor. Instanța de judecată a fost obligată să verifice capacitatea procesuală a persoanei care tăcea. În acest sens, se distingeau două categorii de persoane care tăceau:

- (1) persoane mute din cauza că „*au fost vizitate de Dumnezeu*” (engl. – *mute by visitation by God*);
- (2) persoane mute cu rea-credință (engl. – *mute by malice*), adică nu din cauza bolii psihice.

În cel de al doilea caz, când existau dubii că persoana tace intenționând să evite prin aceasta condamnarea, ea era supusă unor torturi cu pietre legate pe gâtul acesteia.

Testul binelui și al răului a fost aplicat începând cu secolul XIV până în secolul XVIII, fiind substituit mai târziu, în anul 1724, cu un alt test, așa-numitul test al bestiei sălbatice.

2) *Test al bestiei sălbatice* transformă legea cu privire la iresponsabilitate și pentru prima dată este aplicat în *Cazul Rex versus Arnold* în anul 1724 [7, p.11]. În acest caz, inculpatul a fost învinuit în comiterea tentativei de omor a unui lord britanic. În cadrul examinării judiciare a cauzei penale judecătorul Tracy s-a adresat juraților cu propunerea ca aceștia să-l achite pe inculpat din motiv că făptuitorul era „*un om care a fost totalmente lipsit de comprehensiune și memorie, nu cunoștea ceea ce face și, prin urmare, nu se deosebea cu nimic de o bestie sălbatică. Iar cum un animal sălbatic nu poate fi pedepsit pentru faptele sale, așa și făptuitorul trebuie absolvit de pedeapsă penală în acest caz*” [7, p.11]. De fapt, testul bestiei sălbatice nu semnifică că făptuitorul se comporta ca un animal la momentul săvârșirii faptei imputate, ci că abilitățile lui intelective în acel moment erau la nivelul unui animal [3, p.20]. Pe cale de consecință, testul bestiei sălbatice a schimbat natura juridică a iresponsabilității, renunțând la caracterul moral al defectului (abilitate de a discerne între bine și rău) transformând-o într-un defect cognitiv, adică un defect al percepției și al memoriei.

Cu un secol mai târziu, în anul 1840, standardul iresponsabilității a fost revizuit în *Cazul Regina versus Oxford*. Acest test a fost precursorul regulii McNaughton. Astfel, Lord Denman a adresat juriului propunerea că inculpatul să fie achitat pentru fapta sa, deoarece el suferea de „*consecința unei boli psihice*” și, prin urmare, „*nu cunoștea despre natura, caracterul și consecințele faptei pe care a comis-o*” [5, p.546-547].

Cauza justificativă modernă a iresponsabilității în sistemul *common law* își ia originea în anul 1843 în *Cazul McNaughton* (uneori, în literatura de specialitate putem întâlni denumirea „*McNaghten*” – *n.a.*), al unui pădurar din Scoția. McNaughton suferea de o boală psihică, care este definită de psihiatria contemporană ca paranoia, și avea idei delirante de persecutare. El gândea că Guvernul încearcă să-l omoare și că Prim-ministrul Angliei, Robert Peel, nemijlocit îl urmărește. McNaughton se plimbaseră prin London cu intenția de a-l asasina pe Peel, și aproape a reușit. Însă, de data aceasta Peel a hotărât să se deplaseze într-o trăsură închisă împreună cu Regina Victoria. Prin urmare, McNaughton din eroare l-a omorât pe secretarul lui Peel, Edward Drummond, care se deplasaseră în trăsura ce aparținea lui Peel.

Conform principiilor elaborate pe marginea acestui caz, persoana poate fi recunoscută iresponsabilă doar în cazul în care, la momentul săvârșirii infracțiunii, aceasta a acționat sub imperiul deficienței de raționalitate (engl. – *defect of reason*) cauzate de o boală mentală în măsura în care persoana nu înțelegea natura și calitatea actului produs sau nu realiza că actul comis reprezintă un pericol social. Regula *McNaghten* nu se aplică pe teritoriul Scoției [6, p.103]. Decizia cu privire la iresponsabilitate este luată de către doi medici psihiatri în baza „*balanței de probabilitate*”, iar efectul juridic al recunoașterii stării de iresponsabilitate este achitarea persoanei.

Testele capacității mentale din sistemul englez *common law* au scos în evidență 1) abilitatea inculpatului „*de a discerne între răul și binele moral*” și 2) de a conștientiza natura propriului act comis de către inculpat. În acest sens, *Cazul McNaughton* a unificat ambele concepte. Psihiatrii, invitați în calitate de experți, au insistat că inculpatul McNaughton nu poate fi supus pedepsei penale cu închisoare și urmează a fi internat într-un spital de psihiatrie. În urma acestui caz, Regina Victoria a comandat elaborarea unor noi legi care ar asigura protecția oamenilor împotriva nebunilor care pot omori. Pe cale de consecință, Curtea Supremă a elaborat regulile tripartite McNaughton, după cum urmează:

- 1) prezumția conform căreia inculpatul se consideră a fi sănătos psihic și, prin urmare, este responsabil pentru faptele sale criminale;
- 2) la momentul comiterii faptei infracționale inculpatul trebuia să se afle sub imperiul „defectului de rațiune” sau „unei tulburări psihice”;
- 3) inculpatul nu cunoaște natura și calitatea actului pe care îl săvârșește, în sensul că el nu cunoaște că comite ceva rău.

Regula McNaughten uneori este numită „*testul cognitiv*”, deoarece se bazează pe cunoașterea și înțelegerea naturii corecte sau incorecte a actului comis de către făptuitor.

Totodată, acest test a fost criticat, deoarece sensul categoriilor „*corect*” și „*incorect*” poate fi apreciat foarte subiectiv. Incorectitudinea actului este de două feluri: 1) incorectitudine morală și 2) incorectitudine legală. Pentru ca actul să fie recunoscut legal incorect, făptuitorul trebuie să cunoască că acest fapt contravine legii. Persoana care suferă de o boală sau deficiență mentală nu este conștientă de incorectitudinea legală a faptei sale. Însă, pentru ca persoana să fie recunoscută sănătoasă psihic, ea trebuie să conștientizeze nu doar incorectitudinea acestei fapte, ci și inacceptabilitatea acesteia din punct de vedere moral. În plus, din punct de vedere psihiatric, termenul „incorectitudine” implică nu doar aspectul legal și moral, dar include și componentele cognitive, intelective și de personalitate.

3) *Testul impulsului irezistibil* (engl. – *the irresistible impulse test*) constituie următorul test al iresponsabilității. Este de menționat că mulți savanți au criticat dur testul McNaughton, invocând că defectul cognitiv constituie doar o parte a iresponsabilității. Mai mult, acest test nu spune nimic despre nivelurile iresponsabilității. În anul 1920 multe state au modificat regula McNaughton, încercând să permită aplicarea acesteia în cauzele justificative de „*impuls irezistibil*”. S-a susținut că unele forme ale comportamentului uman se află dincolo de posibilitățile individului de a le controla. Testul impulsului irezistibil se aplică când persoana, din cauza unei maladii sau defecțiuni mentale, este inaptă să-și controleze comportamentul în timpul săvârșirii actului criminal. Pentru a ușura înțelegerea acestui test, practicienii au introdus în uz sintagma „*poliștistul la cot*” (engl. – *policeman at the elbow*). Cu alte cuvinte, dacă făptuitorul nu ar fi comis infracțiunea în prezența unui poliștist, atunci această persoană nu poate susține că a acționat sub imperiul unui impuls irezistibil. Criticând acest test, unii au invocat că nu întotdeauna devine posibil să cunoști că persoana nu putea să-și controleze comportamentul în anumite situații specifice și că testul impulsului incontrollabil putea fi aplicat într-o situație concretă.

Totodată, un alt pas extrem de important în evoluția cauzei justificative de iresponsabilitate în sistemul *common law* revine *Cazului Durham* din 1945. Așadar, în anul 1945 Monte Durham a fost concediat din Armata Navală a Statelor Unite ale Americii în urma examinării psihiatrice care l-a găsit inapt pentru serviciul militar. Doi ani după concediere el a încercat să-și pună capăt zilelor, însă a fost internat în spitalul de psihiatrie pentru tentativa de sinucidere. Starea psihică a lui M.Durham s-a agravat considerabil după ce el a ispășit pedeapsa închisorii, fiind condamnat pentru furt de automobil și falsificarea cecurilor. Mai târziu, în anul 1951, el a fost arestat pentru pătrunderea forțată în clădirea instanței de judecată. Cu toate că a fost examinat de mai mulți specialiști în domeniul sănătății mentale, fiecare din ei confirmând că inculpatul suferă de o boală psihică, instanța de judecată nu i-a permis să solicite sentință de achitare pentru comiterea infracțiunii în stare de iresponsabilitate. În anul 1954 Curtea Penală de Apel din Districtul Columbia a venit cu propriul principiu elaborat pe marginea acestui caz, specificând următoarele: „*Inculpatul nu poate fi responsabil pentru fapta lui ilegală, dacă aceasta era produsul bolii psihice sau al unui defect mental*”. Problema regulii Durham a constat în faptul că câțiva specialiști în sănătate mentală sunt impuși să descrie legătura dintre comportamentul inculpatului și boala lui psihică. Mulți psihologi au susținut că „*regula produsului*” (*regula Durham*, în accepțiunea lor – *n.a.*) devine imposibilă de aplicat, deoarece boala psihică poate fi prezentă în elementul subiectiv al faptei imputate [3, p.46]. Cu alte cuvinte, făptuitorul poate fi recunoscut vinovat în săvârșirea infracțiunii, însă din cauza unor împrejurări poate opera o oarecare atenuare a răspunderii. Este vorba despre definiția unui termen care a provocat discuții majore în cercuri științifice, cum ar fi *capacitatea redusă* sau *responsabilitatea redusă*. Reieșind din faptul că noțiunea responsabilității reduse nu este definitivă, instanțele de judecată în mod individual determinau când aceasta poate fi aplicată.

Cauza justificativă a responsabilității reduse pentru prima dată a fost întâlnită în *common law* din Scoția și se aplica persoanelor „*parțial iresponsabile*” (engl. – *partially insane*) în calitate de circumstanță ce atenua pedeapsa penală pentru fapta infracțională comisă. Această cauză justificativă de iresponsabilitate parțială se aplica aproape pentru toate tipurile de infracțiuni, începând cu omucideri și terminând cu infracțiuni nesemnificative.

Responsabilitatea redusă și iresponsabilitatea în sistemul *common law* au trăsături comune, și anume: prezența unei boli psihice îl face pe făptuitor inapt să formeze o atitudine psihică promptă la momentul comiterii infracțiunii. Totodată, responsabilitatea redusă se deosebește de cauza justificativă de iresponsabilitate, fiindcă în cazul operării normei cu privire la iresponsabilitate persoana este recunoscută „*nevinovată*” totalmente, iar în cazul responsabilității reduse această cauză doar influențează diminuativ asupra pedepsei care poate fi potențial aplicată pentru fapta infracțională comisă.

Codul penal model al SUA a acceptat efectul diminuativ al responsabilității reduse doar în cazul în care există posibilitatea de aplicare a pedepsei capitale. Cu toate acestea, unele jurisdicții din Statele Unite au renunțat la institutul responsabilității reduse. Spre exemplu, legiuitorul Californiei a procedat cu cauza diminuativă a responsabilității reduse în felul următor: „*Caracterul justificativ al responsabilității reduse este abolit... apărarea inculpatului nu poate fi fundamentată pe cauza justificativă a responsabilității reduse, a impulsului irezistibil, precum și pe împrejurarea că fapta criminală a fost comisă de un minor*”. Totuși, legislația Californiei permite unele efecte juridice ale responsabilității reduse asupra elementului *Mens Rea* al infracțiunii, specificând următoarele: „*demonstrarea prezenței responsabilității reduse sau a tulburării psihice poate fi luată în considerare de instanță la momentul pronunțării sentinței de condamnare sau a unui alt act procesual*”.

Un impact substanțial asupra evoluției cauzelor justificative „*psihiatrice*” (engl. – *psychiatric defences*) a avut *Cazul Hinckley* din SUA. Inculpatul John Hinckley, sub imperiul ideilor delirante și manifestând grave tulburări ale comportamentului, a atentat la viața Președintelui SUA Ronald Reagan, în urma atacului cauzând victimei și altor patru persoane leziuni corporale. În cadrul procesului judiciar experții au concluzionat că inculpatul Hinckley suferea de tulburări psihologice severe, iar instanța de judecată a emis verdictul, conform căruia inculpatul a fost recunoscut iresponsabil, fiind supus închisorii pe viață într-un spital de psihiatrie. Efectul considerabil al *Cazului Hinckley* asupra practicii judiciare SUA se datora elaborării unei noi categorii de verdicte, așa cum este verdictul „*vinovat, însă bolnav psihic*” (engl. – *Guilty but Mentally Ill (GBMI)*).

În anul 1975 statul Michigan a fost primul care a adoptat statutul „*vinovat, însă bolnav psihic*”. Conform acestei reguli noi, judecătorul avea dreptul să propună curții cu jurați adoptarea unuia din patru verdicte, cum ar fi:

- (1) vinovat;
- (2) nevinovat;
- (3) nevinovat din cauza iresponsabilității;
- (4) vinovat, însă bolnav psihic.

Instanța trebuia să stabilească cu certitudine că la momentul comiterii faptei infracționale inculpatul a fost bolnav psihic; totodată, trebuie să existe dovezi că el nu a fost iresponsabil la acest moment. Verdictul „*vinovat, însă bolnav psihic*” satisface standardul capacității substanțiale și incorectitudinii. Pentru ca persoana să fie recunoscută iresponsabilă, este suficientă corespunderea regulii *McNaughton*. S-a stabilit că este cu mult mai ușor să demonstrezi că persoana este vinovată, însă bolnavă psihic, decât să argumentezi iresponsabilitatea acesteia. Anume din aceste considerente cel al patrulea verdict „*vinovat, însă bolnav psihic*” a devenit foarte popular în Statele Unite ale Americii. Cu toate acestea, verdictul respectiv a fost dur criticat de mai mulți teoreticieni și practicieni din domeniul jurisprudențial și psihiatric. Astfel, Asociația Psihologică Americană a specificat că verdictul „*vinovat, însă bolnav psihic*” nu are careva efecte relevante nici asupra individualizării răspunderii penale a inculpatului, nici asupra recuperării sănătății acestuia.

Reieșind din cele expuse, am ajuns la următoarele concluzii:

- (1) Pe parcursul istoriei au fost cunoscute două cauze justificative psihiatrice: cauza justificativă de iresponsabilitate și cauza justificativă de responsabilitate redusă, unde ultima a fost identificată ca o cauză psihiatrică parțială, deoarece avea doar un efect atenuant asupra răspunderii și pedepsei penale căreia a fost supus inculpatul;
- (2) Cauza justificativă de iresponsabilitate a fost cunoscută încă din scripturile ebraice, din monumentele de drept din Roma și Grecia Antică, iar cauza justificativă de responsabilitate redusă apare abia în secolul XX în Scoția.
- (3) *Epoca medievală* în sistemul englez *common law* a semnalat o etapă substanțială în evoluția cauzei justificative de iresponsabilitate, care trecuseră trei faze importante în evoluția dreptului penal substanțial: 1) test al binelui și al răului; 2) test al bestiei sălbatice; 3) test al corectului și incorectului.

- (4) Curtea Supremă a Marii Britanii a elaborat regulile tripartite McNaughton, după cum urmează: 1) prezumția conform căreia inculpatul se consideră a fi sănătos psihic și, prin urmare, este responsabil pentru faptele sale criminale; 2) la momentul comiterii faptei infracționale inculpatul trebuia să se afle sub imperiul „defectului de rațiune” sau al „unei tulburări psihice”; 3) inculpatul nu cunoaște natura și calitatea actului pe care îl săvârșește, în sensul că el nu cunoaște că comite ceva rău.
- (5) Un alt pas extrem de important în evoluția cauzei justificative de iresponsabilitate în sistemul *common law* revine *Cazului Durham* din 1945. Făptuitorul poate fi recunoscut vinovat în săvârșirea infracțiunii, însă din cauza unor împrejurări poate opera o oarecare atenuare a răspunderii, prin intermediul recunoașterii *capacității sau responsabilității reduse*.
- (6) S-a stabilit că este cu mult mai ușor să demonstrezi că persoana este vinovată, însă bolnavă psihic, decât să argumentezi iresponsabilitatea acesteia. Anume din aceste considerente cel al patrulea verdict „*vinovat, însă bolnav psihic*” a devenit foarte popular în Statele Unite ale Americii. Totodată, Asociația Psihologică Americană a specificat că verdictul „*vinovat, însă bolnav psihic*” nu are careva efecte relevante nici asupra individualizării răspunderii penale a inculpatului, nici asupra recuperării sănătății acestuia.

Bibliografie:

1. Forensic Psychiatry: *Insanity, Criminal Responsibility and Diminished Capacity. Introduction and Historical Perspective*. http://www.psychiatry.us/index.php?option=com_content&view=article&id=68&Itemid=6 (accesat: 27.05.2014)
2. HOTCA, M.-A. *Codul penal: comentarii și explicații*. București: C.H. Beck, 2007, 1601 p. ISBN(10) 973-115-001-3; ISBN(13) 978-973-115-001-7
3. Mental Impairment Decision-Making and the Insanity Defence: Law Commission Report No 120. December 2010. – New Zealand, Wellington: Law Commission, 2010, 112 p. ISSN 1177-6196 (Internet) <http://www.lawcom.govt.nz/sites/default/files/publications/2010/12/mental-impairment-decision-making-and-the-insanity-defence-report120-150dpi.pdf> (accesat: 24.05.2014)
4. PLATT, A., DIAMOND, B.L. The Origins of the Right and Wrong Test of Criminal Responsibility and Its Subsequent Development in the United States: An Historical Survey. In: *California Law Review*, August 1966, Volume 54, Issue 3, p.1227-1260
5. WALTON, D. Philosophical Perspectives on the Insanity Defence. In: *The Human context*, 1975, no.7, p.546-560. ISSN 0018-715
6. WILLIAMS, D.O. JR. Insanity, Criminal Responsibility and Durham. In: William and Mary. In: *Review of Virginia Law*, 1955, Volume 2, Issue 2, p.103-113. ISSN: 0043-5589 (for publications from 1948 till 1956)
7. ZEIFERT, M. Psychiatry and The Law. In: *California Medicine*, January 1957, Vol.86, no.1, p.11-15.

Prezentat la 03.09.2014